

gurno predstavlja idealnu pomoć kako za akademsku zajednicu tako i za obične vjernike te za sve ozbiljne proučavatelje Biblije. Jer kao i što sami urednici ističu “pisali smo imajući na umu čitatelja, da bismo mu pomogli u bavljenju biblijskim tekstom s većim razumijevanjem i posvećenjem.”

Budući da je protestantsko teološko izdavaštvo u Republici Hrvatskoj još uvijek u povojima i izrazito manjkavo, ovaj svezak (kao i svaka druga teološka knjiga proizašla iz protestantske akademske zajednice) predstavlja velik doprinos teološkoj misli na ovim područjima i nema sumnje da će i ova knjiga biti mnogima na pomoć i blagoslov u proučavanju Svetog pisma. Stoga željno iščekujemo drugi i treći svezak ovog komentara koji će nam ponuditi uvod i komentare na svaku biblijsku knjigu.

Ervin Budiselić

Matthias Flacius Illyricus

How to Understand the Sacred Scriptures

Saginaw, Michigan, Magdeburg Press, 2011, 118 stranica

Jedno od najvažnijih djela velikana njemačke (i hrvatske) reformacije, Matije Vlačića Ilirika, svakako je *Clavis Scripturae sacrae*, jedno od temeljnih djela biblijske hermeneutike, koje je tijekom šesnaestog i sedamnaestog, pa sve do duboko u osamnaesto stoljeće, bilo jedno od najčitanijih teoloških štiva. Prvi puta izdano u Baselu 1567. godine, to, prema mišljenju mnogih, najoriginalnije Vlačićevo djelo, zbog svojih je kvaliteta i popularnosti doživjelo mnogobrojna izdanja tijekom šesnaestog, sedamnaestog i osamnaestog stoljeća i tako značajno utjecalo na razvoj teološke misli i obrazovanja. Međutim, budući da su sva cjelovita izdanja *Clavis* bila i ostala uvijek samo na latinskom jeziku, to dragocjeno djelo je u novije vrijeme gotovo potpuno zaboravljeno, odnosno dostupno samo uskom krugu specijaliziranih stručnjaka, što je, nažalost, još uvijek slučaj za najveći dio i ostalih Vlačićevih djela.

Ove je godine objavljen jedan važan prijevod izvotka iz tog Vlačićeva kapitalnog djela. Riječ je o engleskom prijevodu prva četiri poglavlja prve rasprave (*De ratione cognoscendi Sacras litteras*) drugog dijela Vlačićeva obimnog *Clavis*. O koliko je važnom pothvatu riječ dovoljno kazuje činjenica da je to (koliko je autoru ovih redaka poznato) prvi prijevod jednog Vlačićeva djela na taj svjetski jezik. Naime, ni jedno cjelovito Vlačićevo djelo, kao ni značajniji izvadak iz nekog njegova većeg djela, suvremeni čitatelji koji se služe engleskim jezikom do sada nisu mogli čitati na tom jeziku. To, međutim, nije prvo izdanje prijevoda tog dijela *Clavis* na neki suvremeni jezik. Lutz Geldsetzer je 1969. godine u Düssel-

dorfu izdao njemački prijevod tog dijela *Clavis* prema frankfurtskom izdanju iz 1719. godine. Nakon toga je 1993. godine taj dio *Clavis* (prema prvome izdanju iz 1567. godine) preveden i na Vlačićev materinji hrvatski jezik. Preveo ga je Željko Puratić, komentirao Jure Zovko, a izdala Hrvatska sveučilišna naklada u Zagrebu. Prije dvije godine (2009.) je taj dio *Clavis* (prema prvome izdanju iz 1567. godine) preveden i na francuski jezik u izdanju Presses Universitaires du Septentrion. Na tom prijevodu i njegovom komentaru radili su Philippe Büttgen i Denis Thouard.

Ovaj engleski prijevod je javnosti podarila nedavno osnovana izdavačka kuća *Magdeburg Press* iz Saginawe u američkoj državi Michigan, koja okuplja nekolicinu luteranskih pastora i laika koji, unatoč (kako sami na svojim internetskim stranicama kažu) iznimno skromnim financijskim sredstvima, ulažu velike napore u svom entuzijazmu da današnjoj čitalačkoj publici (prije svega, baštinicima Lutherove reformacije) približe manje poznata (no, smatraju, ne i manje važna) djela „otaca luteranizma“ (među kojima i Hrvat Vlačić zauzima istaknuto mjesto) i tako pozitivno utječu na život i zdravlje Crkve. Na ovom projektu su se najviše istakla dvojica – Wade R. Johnston, koji je djelo preveo sa latinskog izvornika, te Jack Kilcrease, koji je prijevod popratio kratkom studijom pod naslovom *The Life and Theological Contribution of Matthias Flacius Illyricus* [Život i teološki doprinos Matije Vlačića Ilirika].

Na samom početku knjige, prevoditelj je u svom kratkom *Predgovoru* skromno priznao da mu posao nije bio lak, te je ujedno izrazio nadu da će svojim radom potaći nekog darovitijeg da poboljša njegov uradak, prevede još neka Vlačićeva djela, a možda i da jednog dana prevede i cijeli *Clavis*. Iako je svjestan da Vlačić nije bio imun na neka zastranjenja, ipak ističe njegovu ulogu u utiranju puta za nastanak i sadržaj *Formule sloge* (1577.) te činjenicu da „brojna područja znanstvenog istraživanja moraju prepoznati Vlačića kao značajnu figuru u svom razvoju“ (str. 6). Osobito ističe Vlačićev aksiom koji prožima cijeli prevedeni tekst – da Biblija najvećim dijelom tumači samu sebe – i vjeruje da će to, sa ostalim principima koje Vlačić navodi u svom tekstu, pomoći pobožnim proučavateljima da upoznaju bogatstvo Božje riječi i da ih u svojim životima primjene.

U svojoj studiji o Vlačićevom životu i njegovom teološkom doprinosu, Jack Kilcrease upoznaje čitatelje sa osnovnim Vlačićevim biografskim podacima i povijesno-teološkim kontekstom u kojemu je Vlačić živio i djelovao, sažeto i jasno prikazujući sve najvažnije odrednice njegove teološke misli, kao i sporove u koje je bio uključen. Možemo reći da pritom koristi svu relevantnu literaturu, nerijetko čak i pretjerujući u dubini i širini, kako popisa korištene literature, tako i sadržaja koji zahvaća u svom prikazu. Tako u velikom dijelu teksta imamo situaciju da je (gotovo) svaka rečenica popraćena bilješkom, što zaista nije potrebno i vrlo često nepotrebno zamara čitatelja. Ako ostavimo po strani te metodološke

manjkavosti, mora se priznati da je Kilcrease napravio jako dobar prikaz Vlačićeva života i djela, u tako sažetom obliku (na 35 stranica). Vrlo je korisno i to što je (pretpostavljam on) neka manje poznata mjesta u prijevodu pojasnio prigodnim bilješkama. Vrijedno je spomenuti i to da je kroz cijeli prevoditelj *Predgovor*, kao i kroz Kilcreaseovu studiju vidljiva ljubav (koju ne treba brkati sa pristranošću) prema predmetu proučavanja – Vlačiću i Bibliji – koja se ne sreće tako često u znanstvenim radovima, a koja će zasigurno ovo djelo učiniti pristupačnijim i zanimljivijim širem krugu čitatelja.

Nakon svega rečenog, možemo zaključiti da su autori i suradnici na ovome djelu uspjeli ostvariti svoju namjeru: približiti (lik i) djelo jednog velikana luteranske reformacije širem krugu današnjih čitatelja (ponajprije među članovima Luteranske, odnosno Evangeličke crkve) i tako pozitivno utjecati na život i zdravlje Crkve, koja uvijek iznova treba crpiti iz svojih izvora, kako povijesnih, tako i biblijskih. Ovo djelo, dakle, može poslužiti i za intelektualnu i za duhovnu izgradnju. Zbog toga izdavaču i suradnicima na ovome projektu čestitamo i želimo puno uspjeha u budućem radu (najavili su još sličnih projekata), a čitateljima djelo od srca preporučujemo.

Tomislav Vidaković

Boris Gunjević, Predrag Matvejević

Tko je tu, odavde je: Povijest milosti

Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb, 2010., str. 157

Teolog Boris Gunjević (rođ 1972. u Zagrebu) i profesor književnosti Predrag Matvejević (rođ 1932. u Mostaru) u knjizi *Tko je tu, odavde je* nastoje, svatko iz svog kuta gledanja, iznijeti promišljanja o identitetu, zajednici i pripadnosti. Knjiga, koju je izdala Naklada Ljevak, Zagreb, sastoji se, uz predgovor, *Uvod u anabazu*, koji je napisao B. Gunjević i pogovora, *Razlozi za suradnju*, koji je napisao P. Matvejević, od osam eseja, *Liturgija nomada* (B. Gunjević), *Nacrt za Jadranski brevijar* (P. Matvejević), *Povijest nemoći* (B. Gunjević), *O nama na Balkanu* (P. Matvejević), *Heterologija-od parodije do paradigme* (B. Gunjević), *Muke s identitetima* (P. Matvejević), „*Kalamovi*“ – *tko je to i odakle je* (P. Matvejević) i *Osmijeh teologije* (B. Gunjević).

Naslov knjige u sebi sadrži dozu provokativnosti koju autori u pojedinim esejima nastoje razotkriti i dati odgovor na pitanje kako bi trebala izgledati teologija, ali i ne samo ona, na prostoru Europe, posebno Mediterana i Balkana. Kako bi trebao izgledati susret vjerskog/vjernog i ateističkog/nevjernog na područjima gdje identifikacija pleše svoj ples s isključivosti. Zato i podnaslov knjige *Povijest*